

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

DOI: 10.15330/apiclu.70.3.13-3.28

УДК 349.6

Постановка проблеми. В умовах повномасштабного вторгнення питання запобігання екологічним загрозам і катастрофам, здійснення ефективного регулювання та управління екологічною безпекою як складової національної безпеки є пріоритетним завданням держави.

У статті 16 Конституції України закріплено, що «забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов’язком держави» [1].

З аналізу практики Конституційного Суду України (далі – КСУ) випливає, що в Основному Законі встановлено принцип відповідальності держави перед людиною за свою діяльність, який виражено як у визначенні обов’язків держави (статті 3, 16, 22), так і в потребі повного та своєчасного виконання цих обов’язків (абз. 2 пункту 4 Рішення КСУ від 13.09.2023 року № 7-р(І)/2023) [2].

Відповідно до пункту 6 Рішення КСУ від 20.03.2024 року № 2-р(ІІ)/2024 «з частини першої статті 8 Конституції України як імперативу правовладдя ... впливає вимога юридичної визначеності. «Юридична визначеність також означає, що держава загалом повинна додержувати взятих на себе зобов’язань щодо людей або виконувати їм обіцяне [принцип «правомірного сподівання»]» [Доповідь про правовладдя, схвалена Європейською Комісією „За демократію через право“ (Венеційська Комісія), CDL-AD(2011)003rev, § 48]» [3].

Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, утвердження і забезпечення прав людини є її головним обов’язком.

Регулювання та управління в рамках екологічної безпеки в Україні здійснюється системою органів державної влади та місцевого самоврядування, правове положення яких визначається Конституцією (ст. ст. 75–101, 113–120, 124–131) та законами України, їх діяльність спрямована на реалізацію екологічного законодавства, контролю за додержанням норм екологічної безпеки, моніторингу стану довкілля, запобігання небезпеці та координації заходів на всіх рівнях: державному, регіональному, місцевому.

Як стверджує В. Колпаков, особливістю органів державної влади як безпосередніх суб'єктів державного управління є те, що вони формуються державою, наділені державно-владними повноваженнями та здійснюють управлінські функції від її імені [4, с. 7].

Як зауважує науковець І. Самойлова, забезпечення екологічної безпеки в Україні напряму пов'язане із системою державного управління, обґрунтованістю та цілеспрямованістю державної екологічної політики, яка ґрунтується на злагодженій роботі органів державної влади, що є основою функціонування системи екологічного управління [5, с. 3-4].

Характеристика діяльності системи органів управління екологічною безпекою під час воєнного стану неможливий без чіткого розуміння понять «управління» та «управління екологічною безпекою», упорядкування системи органів управління екологічною безпекою, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Мета дослідження полягає в узагальненні підходів до визначення поняття «управління екологічною безпекою», формування системи органів управління екологічною безпекою, виявленні особливостей управління екологічною безпекою в умовою воєнного стану.

Стан опрацювання проблематики. Теоретичну основу вивчення даної проблеми становлять праці таких вчених: В. Андрейцева, Г. Балюк, Дж. Барнетт, Р. Брадена, А. Гетьмана, Дж. Дейлса, С. Делбі, С. Кравченка, М. Красної, В. Лозо, Н. Малишевої, Р. Метью, В. Опришка, Л. Піттермана, Р. Робертсона, О. Скарлато, Дж. Стіглера, І. Телеш, Ю. Шемшученка та інших. На доктринальному рівні проблемі інтерпретації органів управління в

рамках екологічної безпеки України безпосередньо присвячені науковій праці таких вчених, як: Н. Бобровська, О. Вишневська, А. Гетьман, Д. Збаровський, М. Карпа, В. Колпаков, Ю. Краснова, І. Саваріна, М. Хилько, С. Шутяк та багатьох інших.

Виклад основного матеріалу. Усталеним на сьогодні є підхід до розуміння поняття «безпека» в діалектичному поєднанні з поняттям «небезпека». Філософ Р. Емерсон підкреслює: «скрізь, де є життя, є і небезпека» [6, с. 26]. Ще Ж. Руссо в трактаті «Про суспільний договір» зазначав, що найважливішою задачею держави є турбота про свою і безпеку, в продовження тези Т. Гоббс, Б. Спіноза, Д. Локк розуміли останню як «стан або ситуацію покою, який утворюється через відсутність дійсної небезпеки (як фізичної, так і духовної)» [7, с. 34].

Представники сучасної науки аналогічно розглядають безпеку в якості крайнього значення небезпеки, коли остання відсутня абсолютно (А. Костров, А. Ткачова); як захищеність від завдання значущої шкоди (О. Сосновська) [8, с. 54], від посягань будь-якої окремої людини, організації, суспільства чи держави (Г. Ситник) [9, с. 113], від деструктивних чинників (загроз, ризиків, внутрішніх та зовнішніх небезпек) (Б. Дуб) [10, с. 69].

С. Пономарьов, І. Плохой зазначають, що загальне поняття безпеки полягає «у відсутності неприпустимого ризику, пов'язаного із можливістю заподіяння будь-якої шкоди життю, здоров'ю та майну громадян, навколишньому природному середовищу, в реалізації комплексу заходів; у використанні людських і матеріальних ресурсів, які призначені для запобігання такої шкоди; у захищеності ... від небезпеки при надзвичайних ситуаціях; у безпечній експлуатації обладнання, споруд, механізмів, що усуває загрозу для життя, здоров'я та інтересів людини, навколишнього середовища» [9, с. 97].

В свою чергу, небезпеки містять у собі умови, які криють у собі потенційно можливі загрози, спричинені різними причинами та чинниками, до факторів ризику необхідно віднести природні, технічні та соціально-економічні фактори [7, с. 43]. О. Ляшенко [11, с. 215], Т. Романчик [12, с. 260] тлумачать небезпеку як «об'єктивно наявну, але не фатальну можливість нанесення шко-

ди, джерело виникнення загрози, що мають ймовірнісний характер».

На Женевській конференції ООН Міжнародна стратегія зменшення стихійних лих «небезпека» була визначена як «потенційно згубне фізичне явище, подія або діяльність людини, які можуть призводити до загибелі людей або нанесення їм тілесних ушкоджень, заподіяння шкоди майну, порушення функціонування соціальних та економічних систем або погіршення стану довкілля».

Але така парадигма змінюється під час воєнного стану, оскільки небезпека з потенційної перетворюється в реальну з наявністю великої кількості загроз та ризиків і про безпеку можна говорити як про стан системи, за якого мінімізуються наслідки такої небезпеки. Тобто в умовах воєнного стану необхідним є забезпечення прийняття дій управлінської системи, здатних мінімізувати негативний вплив факторів небезпеки або навіть перетворити його на нові можливості.

Треба погодитися з Н. Верхоглядовою, що управління безпекою в умовах воєнного стану зводиться до прийняття своєчасних управлінських рішень щодо вибору та реалізації дій з мінімізації негативного впливу наявних небезпек та загроз [13].

О. Вишневська, Н. Бобровська, І. Саваріна тлумачать безпеку в природокористуванні саме через процес управління загрозами та небезпеками, тим самим підтверджуючи ключове значення останнього в питанні забезпеченні безпеки в природокористуванні. При цьому, підґрунтям системи екобезпеки автори вважають «організаційно-правовий, соціально-політичний, господарський механізм управління природокористуванням, що базується на кількісних даних, результатах математичного моделювання та прогнозування, сучасних інформаційних технологіях, можливості протидії антропогенній і природній деструкції біосфери» [14, с. 9, 43].

Традиційно механізм держави розглядається в якості цілісної ієрархічної системи органів державної влади, державних установ, підприємств та організацій, що забезпечує реалізацію функцій держави [15, с. 46].

І. Самойлова робить висновок про те, що реалізація механізмів державного управління дає можливість органічно поєднувати

ціль, управлінські рішення та вплив, цілеспрямовану дію, а також результат [5, с. 4].

В навчально-науковій літературі термін «управління» тлумачиться різноаспектно: як процес впливу суб'єкта управління на об'єкт управління; як процес планування, організації, координації, аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень, необхідних для досягнення цілей організації; як керівництво людьми та використання коштів; як система різних класів і видів управлінської діяльності соціальних організованих систем [16, с. 6].

У словнику української мови зазначається, що слово «управляти» може вживатися в контексті «спрямовувати діяльність, роботу кого-, чого-небудь; бути на чолі когось, чогось; керувати» [17].

На переконання В. Колпакова, управління означає діяльність з керівництва чимось, цілеспрямований, вольовий та упорядковуючий вплив суб'єкта на об'єкт, спосіб (форму) реалізації (прояву) влади, а державне управління – специфічна діяльність держави, що дістає вияв у функціонуванні її органів, які безперервно, планомірно, владно і в рамках правових установлень впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до державних інтересів [4, с. 1,6,16].

Автор акцентує увагу на тому, що шляхом панування або управління відбувається реалізація влади в державі, при цьому, поняття влади органічно пов'язане з волею, яка у свою чергу встановлюється за допомогою авторитету, права, насильства. Держава, визначаючи і регламентуючи адміністративно-правовими нормами компетенцію органів управління, надає їм відповідні можливості та оперативний простір для самостійних дій [4, с. 14].

Що стосується управління у сфері екологічної безпеки, то в навчальному посібнику за ред. М. Хилька його зміст розкривається через систему заходів для оцінки стану екосистем, прогнозування ризиків та політики екобезпечного розвитку. При цьому, наголошується, що державну систему екологічної безпеки складають сукупність державних заходів, спрямованість яких полягає у підтримці рівноваги між її екосистемами та антропогенними й природними навантаженнями, а структура системи управління

повинна вміщувати органи управління, сили й засоби, що забезпечують її функціонування [18, с. 134].

У монографії за заг. ред. д.ю.н., професора А. Гетьмана управління у сфері природокористування та охорони довкілля тлумачиться як «механізм організації та діяльності органів державної виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері публічних екологічних інтересів, що виникають у зв'язку з використанням природних ресурсів, їх відтворенням і захистом, охороною навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки» [19, с. 35].

Проте, на думку І. Самойлової, в аспекті управління в екологічній сфері більш доцільно говорити про державний механізм забезпечення екологічної безпеки [5, с. 4], що на нашу думку є ширшим поняттям за «управління».

Традиційно систему управління утворюють суб'єкт управління (основним суб'єктом виступає держава (в особі державних органів та органи місцевого самоврядування, через взаємодію із громадянським суспільством, що в результаті зумовлює та впливає на процес прийняття та здійснення державно-управлінських рішень)), об'єкт управління (підвідомчі сфери управління), а також управлінський вплив і зворотний зв'язок. У свою чергу, роль державного екологічного управління на різних рівнях владних структур залежить від характеру завдань, які покладаються на відповідні органи. Взаємодія відбувається по горизонталі й вертикалі [19, с. 31, 37-38].

У ч.ч. 1, 5 статті 16 Закону України «Про навколишнє природне середовище» закріплено, що «управління охороною навколишнього природного середовища полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності. Його метою є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і

громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища» [20].

М. Карпа та Д. Збаровський у своїй науковій роботі узагальнюють перелік ключових функцій компетентних органів в питанні управління охороною навколишнього природного середовища і виділяють: «спостереження, дослідження, стратегічна екологічна оцінка та оцінка впливу на довкілля, контроль, прогнозування, програмування, інформування та інша виконавчо-розпорядча діяльність» [21, с. 151].

Щодо питання класифікації органів у сфері здійснення екологічного управління, варто зазначити, що в Україні їх система є достатньо розгалуженою.

Усталеним є поділ влади в Україні на законодавчу, виконавчу та судову, що прямо визначено в статті 6 Основного Закону. З практики КСУ випливає: поділ державної влади є структурною диференціацією трьох рівнозначних основних функцій держави: законодавчої, виконавчої, судової. Він відображає функціональну визначеність кожного з державних органів, передбачає не тільки розмежування їх повноважень, а й взаємодію, систему взаємних стримувань та протидіа, які мають на меті забезпечення їх співробітництва як єдиної державної влади, а неухильне додержання відповідними органами влади Конституції та законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадського миру і злагоди в державі ... Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19 Конституції України)» (абз. 2-4 п.п. 4.1 пункту Рішення КСУ від 01.04.2008 року № 4-рп/2008) [22].

У ч. 2 ст. 16 Закону України «Про навколишнє природне середовище» визначено перелік органів державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, до якого належать: Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві ради та виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, державні органи по охороні навколишнього

природного середовища і використанню природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України [20].

Передусім, варто зауважити, що акцент законодавця зроблено на виконавчій гілці влади та органах місцевого самоврядування.

Поширеною в теорії адміністративного права є думка про віднесення до органів управління органів виконавчої влади. Так, на думку В. Авер'янова, державне управління є особливим та самостійним різновид діяльності держави, що здійснює окрема система спеціальних державних органів – органів виконавчої влади [23, с. 6].

В. Пилипишин, узагальнюючи підходи до розуміння поняття державного управління, зазначає, що це специфічна діяльність держави, яка проявляється у функціонуванні її органів, які безперервно, планомірно, владно і в рамках правових установлень, впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до державних інтересів, зокрема, йде мова про діяльність всіх державних органів з врегулювання суспільних відносин, організацію всіх сторін життя суспільства [24, с. 11].

В. Бондаренко пропонує вузький і широкий підхід до системи державного управління, де в межах першого до суб'єктів державного управління відносить виконавчі органи державної влади, а в межах другого – всі органи влади та уповноважені організації [25, с. 255].

У своїй роботі автор посилається на наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 року № 1219, в якому визначено Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі. Відтак, у цьому нормативно-правовому акті до суб'єктів державного управління належать органи державної влади (державні органи), органи місцевого самоврядування, органи управління державними позабюджетними фондами, державних та комунальних установ, інших юридичних осіб, які здійснюють відповідно до законодавства бюджетні повноваження отримувача бюджетних коштів. Як наголошує науковець, така розгалуженість виходить за межі вузького та широкого підходу до державного управління, оскільки у наказі до сектору державного управління віднесено органи місцевого самоврядування та кому-

нальні установи, однак, навіть без урахування органів місцевого самоврядування, таке уявлення про державне управління визначає масштаб та розгалужену структуру суб'єктів управління [25, с. 252].

Крім того, в Переліку кодів органів державного управління для статистичних цілей, затв. наказом Державної служби статистики від 02.11.2021 року № 274, до органів державного управління віднесено міські ради, міські державні адміністрації, районні, районні в місті Києві (у разі утворення) та місті Севастополі ради, районні, районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, селищні та сільські ради та їх виконавчі органи, міські, районні в містах ради та їх виконавчі органи, військові (військово-цивільні) адміністрації, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінет Міністрів України та його Секретаріат, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Апарат Верховної Ради України та Рахункову палату і навіть окремі правоохоронні органи та суди, Національну академію наук України, а також державні підприємства та самоврядні державні заклади, установи [26].

Аналіз підходів до класифікації органів управління у сфері забезпечення екологічної безпеки дає підстави стверджувати, що на доктринальному рівні низка авторів підтримують трактування органів державного управління в широкому розумінні.

Залежно від компетенції органів влади усталеним в теорії адміністративного права, як і на доктринальному рівні, є поділ на органи загальної та спеціальної компетенції. Попередньо необхідно наголосити, що компетенція є певним елементом правового статусу (правового становища) будь-якого державного органу, точним переліком його повноважень, тобто прав і обов'язків. Цю класифікацію також поділяє Ю. Краснова. У своїй монографії авторка пояснює, що державне управління у сфері забезпечення екологічної безпеки виступає різновидом державного екологічного управління, для якого теж характерним є поділ органів влади на органи загальної та спеціальної компетенції.

До органів загальної компетенції вона відносить наступні: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів

України, Рада Міністрів АРК, обласні і районні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, а органи спеціальної компетенції науковиця поділяє на надгалузеві, галузеві та відомчі; на спеціальні екологічні органи; органи виконавчої влади поресурсової компетенції; органи виконавчої влади у сфері охорони природних комплексів; спеціальні неекологічні органи виконавчої влади; органи виконавчої влади із забезпечення екологічної безпеки; єдину державну систему цивільного захисту та ін. [27, с. 309-310].

Зокрема, до органів спеціальної компетенції відносяться профільне міністерство, Державна екологічна інспекція, Міністерство охорони здоров'я України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України, Державна інспекція ядерного регулювання України, Міністерство оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України, Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, Державна авіаційна служба України, Державна інспекція України з безпеки на наземному транспорті, Державна інспекція України з безпеки на морському та річковому транспорті, Річкова інформаційна служба на внутрішніх водних шляхах України, Державне космічне агентство України, Державна архітектурно-будівельна інспекція України, Державна служба геології та надр України, Міністерство внутрішніх справ України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України та ін. [27, с. 322-363].

Аналіз наукової літератури, законодавства аналізу органів державної влади, правовий статус та компетенція яких визначена Конституцією та законами України (передусім спеціальним законом – «Про охорону навколишнього природного середовища»), доцільно згадати про поділ органів у сфері здійснення екологічного управління за територіальним принципом (за рівнями), відповідно до якого державні органи здійснюють комплексне управління на певних, чітко окреслених територіях:

- загальнодержавний рівень (відносяться органи, компетенціях яких поширюється на всю територію України. На цьому

рівні доцільним представляється виділення двох підрівнів: 1) рівень прийняття стратегічних політичних рішень, законодавчого та нормативного забезпечення формування та реалізації державної екологічної політики, стратегії, нормативів та контролю за екологічною безпекою на всій території країни (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України); 2) рівень організаційного, нормативно-методичного забезпечення виконання законодавчих та інших нормативно-правових актів, координації та контролю за реалізацією екологічної державної політики, стратегій, нормативів в цій сфері на всій території України (профільне міністерство, Державна екологічна інспекція України, інші центральні органи, підпорядковані профільному міністерству та координовані ним);

- регіональний рівень (відносяться органи, компетенція яких поширюється на області, Автономну Республіку Крим, міста Києва та Севастополя, зокрема, територіальні та міжрегіональні територіальні органи Державної екологічної інспекції України, обласні військові адміністрації, військова адміністрація АРК, Київська та Севастопольська міські військові адміністрації, Рада міністрів Автономної Республіки Крим (в аспекті повноважень у сфері охорони довкілля)). Це виконавчий рівень, на якому забезпечується безпосереднє виконання законодавчих та нормативно-правових актів, реалізація екологічної політики, забезпечення екологічної безпеки на рівні регіонів, враховуючи місцеві особливості, здійснюється відомчий та територіальний контроль;

- місцевий рівень (належать районні військові адміністрації АРК, органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законодавством, які забезпечують екологічну безпеку на локальному оперативному рівні).

Висновки. Управління екологічною безпекою - це комплексна система загальнодержавних, регіональних і місцевих (локальних) заходів, спрямованих на забезпечення, підтримання та відновлення стану навколишнього природного середовища, мінімізацію ризиків техногенного, антропогенного та природного походження, воно може здійснюватися передусім шляхом спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки

впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності.

Парадигма безпеки як крайнього значення небезпеки, коли остання відсутня абсолютно, змінюється під час воєнного стану, оскільки небезпека з потенційної перетворюється в реальну з наявністю великої кількості загроз та ризиків і про безпеку можна говорити як про стан системи, за якого мінімізуються наслідки такої небезпеки.

Управління безпекою в умовах воєнного стану зводиться до прийняття своєчасних управлінських рішень щодо вибору та реалізації дій з мінімізації негативного впливу наявних небезпек та загроз.

Аналіз системи органів у сфері екологічного управління та підходів до їх класифікації дозволяє зробити висновок про багаторівневність, розгалуженість та складну функціональну структуру цієї системи.

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
2. Рішення Конституційного Суду України від 13.09.2023 року № 7-п(I)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-23#Text> (дата звернення 06.11.2025).
3. Рішення Конституційного Суду України від 20.03.2024 року № 2-п(II)/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-24#Text> (дата звернення 06.11.2025).
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України [Текст] : підручник / В. К. Колпаков. К.: Юрінком Інтер, 1999. 342 с.
5. Самоїлова І. І. Напрями вдосконалення системи державного управління екологічною безпекою в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 11. URL:<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1355>. DOI: 10.32702/2307-2156-2018.11.23.
6. Корчевська Л.О. Синергетичне управління економічною безпекою підприємства: дис. ... д. екон. наук / 08.00.04. ХНТУ. Херсон, 2017. 501 с.
7. Грінченко А.Ю. Удосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки України: теорія, методологія, практика: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук / 21.04.01 – економічна безпека держави (051 – Економіка). ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Гри-

- горія Сковороди», *Переяслав, Національний інститут стратегічних досліджень*. Київ, 2021. 506 с.
8. Сосновська О.О. Система економічної безпеки підприємств зв'язку. Монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 440 с.
 9. Пойда-Носик Н. Н. Фінансова безпека акціонерних товариств: теоретико-методологічний та практичний аспекти системного підходу. Монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2020. 304 с.
 10. Дуб Б. С. Поняття економічної безпеки підприємства в контексті розвитку сучасної української економічної науки. *Вісник Черкаського національного університету*. 2016. №4. С. 63–72.
 11. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. / О. М. Ляшенко. 2-ге вид., переробл. К. : НІСД, 2015. 348 с.
 12. Романчик Т.В. Небезпека, загроза, ризик: аналіз термінологічного апарату теорії економічної безпеки. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. С. 257-267.
 13. Верховлядова Н. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39 (Травень). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56>.
 14. Вишневська О.М. Екологічна безпека : курс лекцій / О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська, І. П. Саваріна. Миколаїв : МНАУ, 2015. 61 с.
 15. Теорія держави і права : навчальний посібник/ Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г., Тицька Я. О., Атаманова Н. В., Арабаджи Н. Б. Міжнародний гуманітарний ун-т. 2021. 193 с.
 16. Теорія управління [Електронний ресурс] : навчальний посібник / І. А. Грузіна, І. О. Кінас, І. М. Перерва та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 138 с.
 17. Глумачення слова «управляти». Портал української мови та культури «Словник». URL: <https://slovyk.ua/index.php?swrd=%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8> (дата звернення 15.10.2025).
 18. Хилько М. І. Екологічна безпека України: навчальний посібник / М. І. Хилько. К., 2017. 267 с.
 19. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині: монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2023. 912 с.
 20. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст.546 (Із змінами).

21. Карпа М. І., Збаровський Д. М. Компетенція органів публічної влади щодо формування державної політики у сфері екологічної безпеки України: нормативно-правовий аспект. Інвестиції: практика та досвід. 2023. Вип. 14. С. 148-154.
 22. Рішення Конституційного Суду України від 1 квітня 2008 року № 4-пн/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-08#top> (дата звернення 10.10.2025).
 23. Державне управління в Україні: навчальний посібник / [за заг. ред. В. Б.Авер'янова]. К. : Вид-во ТОВ «СОМІ», 1999. 265 с.
 24. Пилипишин В. П. Поняття та основні риси державного управління. Юридична наука і практика. 2011. Вип. 2. С. 10-14.
 25. Бондаренко В.А. Система та структура державного управління. Аналітичне-порівняльне правознавство / редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ». Ужгород, 2023. Вип. 3. С. 250-255.
 26. Про затвердження Переліку кодів органів державного управління для статистичних цілей: Наказ Державної служби статистики від 02.11.2021 р. № 274 (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0274832-21#Text> (дата звернення 16.10.2025).
 27. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки України: теоретичні аспекти. Монографія / Ю.А. Краснова. К.: НУБіП України, 2017. 589 с.
- Анна СУРМА. Щодо особливостей управління екологічною безпекою в умовою воєнного стану.**

В умовах повномасштабного вторгнення питання запобігання екологічним загрозам і катастрофам, здійснення ефективного регулювання та управління екологічною безпекою як складової національної безпеки є пріоритетним завданням держави. Наукова стаття присвячена узагальненню підходів до визначення поняття «управління екологічною безпекою», формування системи органів управління екологічною безпекою, виявленню особливостей управління екологічною безпекою в умовою воєнного стану. Встановлено, що забезпечення екологічної безпеки напряму пов'язане із системою державного управління, обґрунтованістю та цілеспрямованістю державної екологічної політики, яка ґрунтується на злагодженій роботі органів державної влади, що є основою функціонування системи екологічного управління. Обґрунтовано, що управління екологічною безпекою - це комплексна система загальнодержавних, регіональних і місцевих (локальних) заходів, спрямованих на забезпечення, підтримання та відновлення стану навколишнього природного середовища, мінімізацію ризиків техногенного, антропогенного та природного походження, воно може здійснюватися передусім шляхом спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності. Дове-

дено, що парадигма безпеки як крайнього значення небезпеки, коли остання відсутня абсолютно, змінюється під час воєнного стану, оскільки небезпека з потенційної перетворюється в реальну з наявністю великої кількості загроз та ризиків і про безпеку можна говорити як про стан системи, за якого мінімізуються наслідки такої небезпеки. Відповідно, управління безпекою в умовах воєнного стану зводиться до прийняття своєчасних управлінських рішень щодо вибору та реалізації дій з мінімізації негативного впливу наявних небезпек та загроз. Аналіз системи органів у сфері екологічного управління та підходів до їх класифікації дозволив зробити висновок про багаторівневність, розгалуженість та складну функціональну структуру цієї системи.

Ключові слова: (органи) управління, управління екологічною безпекою, екологічна безпека, державні органи, воєнний стан, сталий розвиток, природні ресурси, екологічні правопорушення.

Anna SURMA. Regarding the specifics of environmental security management under martial law.

In conditions of full-scale invasion, the issue of preventing environmental threats and disasters, implementing effective regulation and management of environmental security as a component of national security is a priority task of the state. The scientific article is devoted to the generalization of approaches to defining the concept of «environmental safety management», the formation of a system of environmental safety management bodies, and the identification of the features of environmental safety management in martial law conditions. It has been established that ensuring environmental safety is directly related to the system of public administration, the validity and purposefulness of the state environmental policy, which is based on the coordinated work of state authorities, which is the basis for the functioning of the environmental management system. It is substantiated that environmental safety management is a comprehensive system of national, regional and local (local) measures aimed at ensuring, maintaining and restoring the state of the environment, minimizing risks of technogenic, anthropogenic and natural origin, it can be carried out primarily through observation, research, strategic environmental assessment, environmental impact assessment, control, forecasting, programming, information and other executive and administrative activities. It is proven that the paradigm of security as the extreme value of danger, when the latter is completely absent, changes during martial law, since the danger from potential turns into real with the presence of a large number of threats and risks, and security can be spoken of as a state of the system in which the consequences of such danger are minimized. Accordingly, security management in martial law is reduced to making timely management decisions regarding the selection and implementation of actions to minimize the negative impact of existing dangers and threats. Analysis of the system of bodies in the field of environmental management and approaches to their classification allowed us to conclude that this system is multi-level, extensive and complex functional structure.

Keywords: (bodies) of management, environmental safety management, environmental safety, state bodies, martial law, sustainable development, natural resources, environmental offenses.